

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/295419318>

THE BALABANS AND THE PROTESTING TELEGRAMS FROM THE LEADERS OF ALEVI TRIBES DURING THE TURKISH WAR OF INDEPENDENCE

Article · September 2010

CITATIONS

0

READS

165

1 author:

Vatan Özgül

13 PUBLICATIONS 6 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

KURTULUŞ SAVAŞI SÜRECİNDE ALEVİ AŞİRET LİDERLERİNİN PROTESTO TELGRAFLARI ve BALABANLILAR

Vatan ÖZGÜL¹

ÖZET

Kurtuluş Savaşı sürecinde Erzincan ve çevresinde yaşayan Alevi aşiret liderlerinin, Osmanlı topraklarının yabancı devletlerce işgallerine, ayrılıkçı kuruluş ve zümrelerin eylemlerine tepki olarak muhtelif zamanlarda telgraflar çektileri görülmektedir. Ayrıca bölge yöneticileri ve eşraftan kimseler ile Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin organize ettiği oluşumlarla birlikte ortaklaşa çekilen telgraflarda yer aldıkları anlaşılmaktadır. Erzincan ve Dersim-Pülümür'de o dönem yerleşik Balaban Aşireti liderlerinin isimleri de bu minvalde, yöredeki diğer Alevi aşiret liderleri ve eşraftan kimselerle birlikte çekilen bazı telgraflarda saptanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kurtuluş Savaşı, Erzincan, Pülümür, Dersim, Alevi Aşiretler, Balaban Aşireti, Balabanlı, Balabanlılar, Protesto Telgrafları, İzmir'in İşgali, Maraş'ın İşgali, Şerif Paşa, Bogos Nubar, Paris Barış Konferansı, Damat Ferit Hükümeti

THE BALABANS AND THE PROTESTING TELEGRAMS FROM THE LEADERS OF ALEVI TRIBES DURING THE TURKISH WAR OF INDEPENDENCE

ABSTRACT

It is determined that various protesting telegrams had been sent by the leaders of Alevi tribes from Erzincan and surrounding territory, during the Turkish war of independence period, against the invasion of Ottoman lands by foreign states and the actions of the organizations and separatist groups. Also we can see the names of the leaders of Alevi tribes under the telegrams organized and sent by Müdafa-i Hukuk Cemiyeti (Association for Defending Law) with the cooperation of the managers and the notable people of the region. We can deduce that the leaders of Balaban tribe living at Erzincan and Dersim-Pülümür region in those days also available in most of those protesting telegrams as well.

Key Words: The Turkish War of Independence, Erzincan, Pulumur, Dersim, Alevi Tribes, Balaban Tribe, Balabans, Balabanlı, Balabanlılar, Protesting Telgrams, Invasion of Izmir, Invasion of Maras, Sherif Pasha, Bogos Nubar, Paris Peace Conference, Damat Ferit Government.

¹ Araştırmacı yazar, e-posta: vatan74@hotmail.com.

Bu makaleyi, 23 Kasım 2010 Salı günü sonsuzluk alemine göçen sevgili amcamız Kahraman Özgül'e ithaf ediyorum.

GİRİŞ

1917 yılı Ekim ayında Rusya'da gerçekleşen devrimden birkaç ay sonra doğu cephesinde Osmanlı ile Rusya arasındaki savaş sona erdi. Bunun yanı sıra değişen politik yönelimden ve gelişen olaylar ertesinde Ruslar, Osmanlı Ordusu ile işbirliğine dahi gitmişlerdi. Ancak Rusların cepheyi terk etmesinin ardından Ermeniler doğu cephesinde sorun olmaya devam etmişlerdi. Ermeniler'e karşı yapılan mücadelelerin yoğunluğu Erzincan'dan uzaklaşmış, Erzurum'un doğusunu ve kuzeyine doğru kaymıştır. 194-1918 yılları arasında Erzincan ve çevresinde 3. Ordu ile birlikte Ruslara karşı mücadele veren Balaban Aşireti² ile 3. Ordu yetkilileri arasındaki iletişim, Ekim Devrimi'nden sonraki süreçte azaldığı görülmektedir. Bunda çarpışmaların Erzincan'dan uzaklaşmış olması etkili olmuştur (Özgül, 2005: 141-153). Nitekim 1. Dünya Savaşı sonrasında ve Kurtuluş Savaşı başında Dersim civarında görev yapan Ali İhsan (Sabis) Paşa'nın yazdığı bir emirde şunlar ifade edilmiştir: "Şarkı ve Garbi Dersim Kumandanlıkları 'Dersim Mıntıka Kumandanlığı' nami altında birləstirilmişdir. Merkezi Hozat'tır. Düşmanla teması kesilmiş olan bu mıntıkanın vazifesi; nizam-ı harpte maiyetine verilmiş olan kitalarla Dersim'in asayı ve inzibatını muhafaza etmek ve Dersim aşiretlerini hükümet lehinde bulundurmaktır" (Sabis, 1991: 194, 195).

Dünya Savaşı'nın sonlandırılmasının ardından Mondros Mütarekesi'yle ortaya konan ağır şartlardan dolayı, Anadolu'dan tepkiler yükselmekteydi. Savaş durumu ortadan kalkmış ancak İtilaf Devletleri'nin Anadolu'yú işgal planları devam etmekteydi. Anadolu'da işgale karşı mücadele için yerel dernekler kurulmaktadır. Nitekim tam bu evrede Fransız'lar Çukurova ve çevresini, Yunan ordusu Ege kıyılarını, İtilaf Devletleri'nin gemileri ise İstanbul'u işgal etmeye başlamıştı. İşgalci güçlere karşı Anadolu'nun birçok kent ve kasabasında yerel olarak oluşturulan derneklerin tümüne "Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri" adı verilmektedir. Bu süreçte Erzincan, Erzurum, Kemah, Pülümür, Refahiye ve Kuruçay'da ayrı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti yapılanması gerçekleşmiştir (Bulut, 1997: 63-99; Erikhan: 2008: 3-136).

Bu süreçte işgalci devletlerle işbirliği yapan ayrılıkçı güçler ortaya çıkmaya başlamıştı. İşgalci güçlere ve ayrılıkçı eylem ve söylemler geliştiren kuruluşlara karşı da tepkiler yükselmektedir. Bu esnada Kurdistan Teali Cemiyeti'nin 1918 yılında başlayan ayrılıkçı çalışmaları, "Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri", kent ve kasabaların ileri gelenleri ile yerel-bölgesel cemaatler (örneğin aşiretler) tarafından tepki görmeye başlamıştı. Bunun yanı sıra Kurdistan Teali Cemiyeti'nin, Paris'te gerçekleştirilecek olan konferansta Kürtler'in çıkarlarını dile getirmeye çalışacağı ortaya çıkmıştı. Hemen sonraki süreçte Binbaşı Noel'in Anadolu'da bazı Kürt aşiretlerinin liderleriyle görüşme yapması da dikkat çekmektedir (Alakom, 1998: 87-108; Atatürk, 1999: 156-182; Noel, 1999: 7-55; Erikhan: 2008: 137-141). Bu çerçevede Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri ve bazı Alevi aşiret liderleri tarafından birlik mesajları içeren ve ayrılıkçı hareketlere karşı tepkilerini ifade eden, telgrafların çekildiği görülmektedir. Bu telgrafların bir kısmı padişaha ve bazıları da İstanbul'da bulunan İtilaf Devletleri temsilciliklerine gönderilmiştir. Bu makalede, Balaban Aşireti liderlerinin imzalarının bulunduğu, Erzincan ve Dersim-Pülümür'den gönderilen telgraflar ele alınacaktır.

2 Balaban Aşireti hakkında geniş bilgi için bkz. Özgül: 2005

İzmir'in İşgaline Tepki Olarak Çekilen Telgraflar

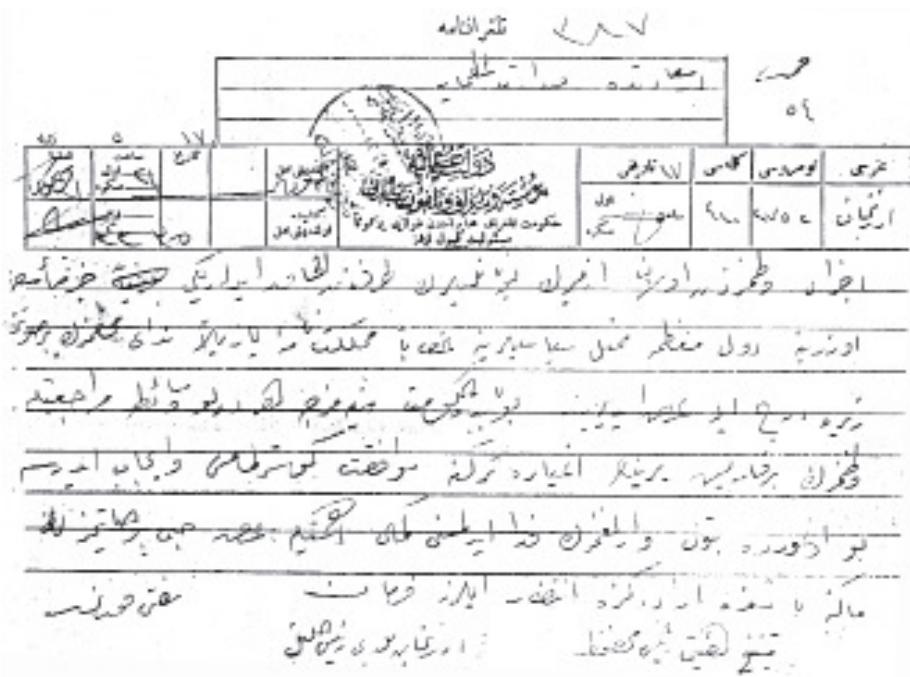
1918 sonunda gerçekleştirilen Paris Barış Konferansı'nda Yunanistan, İzmir'i işgale hazırladığını bir muhtira ile belirtmişti. İtilaf Devletleri'nin desteği ile Yunanlılar, 14 Mayıs 1919'da İzmir'i işgal etmeye başlamıştı. Bu gelişmenin ardından Anadolu'nun neredeyse her ilinde teşkilatlanmış Müdafa-i Hukuk Cemiyetleri'nden ilgili il ve kaza merkezlerindeki eşraftan ve aşiret liderlerinden İzmir'in işgaline karşı protesto telgrafları gönderilir. Telgrafların bir kısmı padişaha ve bazıları da İstanbul'da bulunan İtilaf Devletleri temsilciliklerine ulaştırılır. Protesto telgrafları içinde Erzincan, Eğin, Kemah, Kuruçay, Pülümür ve Refahiye gibi o dönem Erzincan'a bağlı kazalardan gönderilmiş telgraflar da yer almaktadır (Selvi, 2007: 3, 7, 9, 335-344). Hüseyin Bulut'un, Erzincan Müdafa-i Hukuk Cemiyeti yöneticisi Müftü Osman Fevzi Bey'in (Osman Fevzi Topçu) oğlu Ahmet Topçu'dan derlediği sözlü tarih bilgilerine göre cemiyetin, Belediye Başkanı Hacı Rauf Beyzade Halil Bey, Mahfuz Bey, Ulemadan Şeyh Hacı Ahmet Fevzi Efendi ve Tüccar Kadızade (Hayırlızade ?) Tevfik Efendi (Mehmet Tevfik Kütkbaşı) gibi 20'ye yakın üyesi vardı. Belediye Başkanı Hacı Rauf Beyzade Halil Bey, Hacı Mehmed Beyzade Sami Bey, Müftü Osman Fevzi Efendi ve Mahfuz Bey Erzincan Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurucuları olarak zikredilmektedir. Hemen sonrasında Müftü Osman Fevzi Efendi ve Tevfik Efendi, ilk dönem mecliste milletvekili olarak görev alırlar (Bulut, 1997: 84, 149, 121, 122, 150, 151). Nitekim aşağıdaki belgelerde, bazı Alevi aşiret liderleri ile birlikte cemiyetin, adı geçen kurucuları ile bazı cemiyet üyelerinin imzaları bulunmaktadır. Erzincan'dan gönderilen 17 Mayıs 1919 tarihli bu telgrafta ise Balabanlılar'ın lideri Kamer Ağa'nın (Kamer Lütfü Gülsen), Pülümür'den (Rumi 17 Mayıs 1335) 17 Mayıs 1919'da gönderilen bir telgrafta Balaban Aşireti liderlerinden Rıza'nın ve (Rumi 21 Mayıs 1335) 21 Mayıs 1919'da yine Erzincan'dan gönderilen telgrafta Balaban Aşireti liderlerinden Mehmet Ağa'nın imzaları bulunmaktadır. Pülümür'den gönderilen telgrafta adı geçen Çarek Aşireti lideri Mustafa Bey, Pülümür çevresindeki Alevi Aşiretleri örgütleyen kişidir. Makalenin ileriki bölümünde Maraş işgalini protesto bahsinde yine bu durum ifade olunacaktır. Erzincan'dan gönderilen telgrafta yer alan Abbas Uşağı Aşireti Reisi Hüseyin Bey (Hüseyin Aksu), ilk dönem mecliste milletvekilliği yapmıştır (Bulut, 1997: 154-156):

Abbas Uşağı Aşireti'nden Hüseyin (Aksu) Bey³

3 <http://www.erzincan.net/>, 06/11/2008

17 MAYIS 1919'DA ERZİNCAN'DAN GÖNDERİLEN TELGRAF

الله أعلم بغير إله غيره

جع	غرس	كلبس	لومبرس	عمرى	فروض	الرقم	النوع	العنوان	المسند	الرسالة

موصولة بـ ملكوت موصولة بـ ملكوت موصولة بـ ملكوت
 موصولة بـ ملكوت موصولة بـ ملكوت موصولة بـ ملكوت موصولة بـ ملكوت

الرسالة

العنوان

المدة المحددة

الرسالة

الرسالة

الرسالة

الرسالة

الرسالة

الرسالة

الرسالة

الرسالة

الرسالة

نام	جنس	عمر	جنس	عمر	العنوان	مکانت	نام	جنس	عمر	نام	جنس	عمر
سید علی	ذکر	ستون	سید علی	ذکر	مکانت	مکانت	سید علی	ذکر	ستون	سید علی	ذکر	ستون
سید علی	ذکر	ستون	سید علی	ذکر	مکانت	مکانت	سید علی	ذکر	ستون	سید علی	ذکر	ستون
سید علی	ذکر	ستون	سید علی	ذکر	مکانت	مکانت	سید علی	ذکر	ستون	سید علی	ذکر	ستون
سید علی	ذکر	ستون	سید علی	ذکر	مکانت	مکانت	سید علی	ذکر	ستون	سید علی	ذکر	ستون

اعلان مخوب

اعلام ابراهیم

اعلان مخوب

اعلام ابراهیم

اعلان مخوب

اعلام ابراهیم

اعلان مخوب

اعلام ابراهیم

اعلان مخوب

اعلام ابراهیم

اعلان مخوب

اعلام ابراهیم

اعلان مخوب

اعلام ابراهیم

اعلان مخوب

اعلام ابراهیم

اعلان مخوب

اعلام ابراهیم

اعلان مخوب

اعلام ابراهیم

اعلان مخوب

اعلام ابراهیم

شترانیمه

نام	جنس	عمر	جنس	عمر	العنوان	مکانت	نام	جنس	عمر	نام	جنس	عمر
سید علی	ذکر	ستون	سید علی	ذکر	مکانت	مکانت	سید علی	ذکر	ستون	سید علی	ذکر	ستون
سید علی	ذکر	ستون	سید علی	ذکر	مکانت	مکانت	سید علی	ذکر	ستون	سید علی	ذکر	ستون
سید علی	ذکر	ستون	سید علی	ذکر	مکانت	مکانت	سید علی	ذکر	ستون	سید علی	ذکر	ستون
سید علی	ذکر	ستون	سید علی	ذکر	مکانت	مکانت	سید علی	ذکر	ستون	سید علی	ذکر	ستون
سید علی	ذکر	ستون	سید علی	ذکر	مکانت	مکانت	سید علی	ذکر	ستون	سید علی	ذکر	ستون

اعلان مخوب شد و لو سکنند توق اینده ایه ایت نسخه نورانه و مکان
ادله و نظرداری دو ایاری خوش بوده ایه و کاخیم عقشون بایه میخواهون
فغان خرد اینهینه ایه ایه و نزفه طغیه ایه ایه ایه ایه و نزفه
مکان اولیه مکان ایه ایه مکان ایه ایه مکان ایه ایه مکان ایه ایه مکان ایه ایه
اعلان ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه ایه
اعلان ایه

پنرازمه

--	--	--	--	--	--	--	--

نام	ساخت	جنس	تاریخ مول	الطبیعت	کلیسا	گفوس	گومند	خرچ
سید				ستونت طوفان	بزرگ	علی		
سید				ستونت طوفان	بزرگ	علی		

لکم بوجیل اولدکه لئیب نیکه اوزنی الکیم بجه عی وینادیم الدنه
حوصه در غرس بکس میلار ایارکه ایله کلکمه آنچه کنیلر سرمه که معلم و مصلحته
آنون نیزه کلکمه اولدکه ناریکه و می پیشوفد ایله زن سوکیه خونه مادفعه
ایله زن جاهه طارقی دلیلی ز دیرک آنچه لکمی کلکمه و جهانیه رامه
س طیت زن سیز تاکویه بیلکیان دل ملکیتیک بکره نوشیه که قدر دلیل
اویزه پیغیمه اسعار دا لاصه نسباتیه و ایله ایله کلکمه نیازه ایله

پنرازمه

--	--	--	--	--	--	--	--

نام	ساخت	جنس	تاریخ مول	الطبیعت	کلیسا	گفوس	گومند	خرچ
سید				ستونت طوفان	بزرگ	علی		
سید				ستونت طوفان	بزرگ	علی		

لکم بوجیل دل ملکه بیت سخنتر ایچنه خوبه و خونه ایمه بی جمه
ولیوره دل ملکه اولدکه شیارن بیشان بیکری جله زن اصرع احرازه تو شده کلکمه
با جهانیه ایچنه ایله زن سیز تاکویه بیلکیان دل ملکیتیک بکره نوشیه که قدر دلیل
سعده زن صدر زنله علیوره دل پیمان زن لیلم بیزه

Dersa'adet'de Sadaret-i Uzmâ'ya

Mahreci: Erzincan 17 Mayıs 1335

Ecza-yı vatanımızdan olan İzmir'in Yunanlılar tarafından ilhak edildiği haber-i mü'essifi üzerine düvel-i mu'azzama mümessil-i siyasilerine hitaben memleket namına yazılan nida-yı muhakkamızın bir süretini zirec ile arz ediyoruz. Bu babda hükümet-i seniyemizce her türlü vesa'ite müraca'a苍la vatanımızın bir karış yerinin ağıyâra terkine muvafakat gösterilmemesi ve icab ederse bu uğurda bütün varlığımızın feda edilmesini kemal-i ehemmiyetle arz ile makine başında iradenize intizar eyleriz ferman.

Erzincan Belediye Reisi Halil, Müftü Fevzi, Miting Heyeti Reisi Mahfuz, Azalar: İbrahim, Fevzi, Sami, Tevfik, **Balaban Aşireti Reisi Kamer Lütfü**, Şeyh Hasan Aşireti Reisi Abdullah, Abbas Aşireti Reisi Hüseyin.

Suret

Atideki ma'rızatımızı düvel-i mu'azzama metbu'aniza ve acilen isale himmet buyurmanızı insaniyet ve asaletinizden hürmetle istirham eyleriz. Arzu-yı millimiz hilafına olarak idhal eylediğimiz şu harb-i meş'umda hanumanı mav olmuş, evladlarının kism-i mühimmini bu yolda kurban vermiş ve neticede tüyleri ürpertecek surette Ermeni mezalim ve fecayı'ma ma'rız kalmış olan livamız sekenesinin bütün alem-i insaniyet ve medeniyete feryad mukadder bu ma'reke-i kübrâda hak ve adl prensibiyle ortaya atılan yegâne beşeriyetin ve millel-i akvamin siyanet-i hukuku için uğraşan düvel-i muazzama-i itilafiye'nin hiçbir haksızlığa meydan vermeyecekleri kanaatini kemal-i sükûn ve vakarla ta'kib etmekte bulunan Türk ve Kürdler müsalemət-i cihani bozacak her türlü hareketten tevakki etmekte iken ekseriyet-i nüfusu Türk ve Müslüman olan ve asırlardan beri ecza-yı vatanımızdan bulunan İzmir vilâyetiyle mülhakatının Paris Sulh Konferansı'nın karar-ı ahîri üzerine hiçbir hakka müstenid olmaksızın Yunanlılar tarafından işgal ve ilhaka müsa'ade olunduğunu kemal-i teessürle iştidik. Hilaf-ı adl olarak mukaddesatımıza yurdumuza el uzatmak hayat ve namusumuzu hiçe saymak müsalemət ve huzuru ihlâl etmek demek olağından hakk ve mevcudiyet-i milliyemizi muhafaza ve temin için bilmecburîye bir tek nüfus kalıncaya deðin bu yolda ölmeyi Kur'an-ı mukaddesimiz üzerine el basarak ahd ve misak eyledik. Hâris ve müfterî bu gibi milletlerin eyadi-i zulmünde inlemekten ise sizin gibi mu'azzam ve medenî devletlerin elliñde namusumuzla ölmeyi tarihi ve milli bir şeref add eyleriz. Sevgili vatanı müdafaa için can ve malımızı fedaya karar verdik. Ancak hareketimizi adalet ve cihanda da'imî müsalemət tesisi için çalışan düvel-i mu'azzamanın yeniden teşevvüşâta mahal kalmamak üzere bigayr-i hakkı işgal ve ilhak teşebbüsâtından feragat edildiği cevabında ta'lik eyledik. Senelerden beri her türlü mahrumiyet ve sefaletler içinde kalan ve son ümidi namus ve yurdu uğrunda ölmekten ibaret bulunan bu şerefi cümleden akdem ihraza şu anda içtima' eden biz Erzincanlılar yüz bin nüfusla bu nida-yı ciddimizin eser-i şefkat-i mu'adeletini sabırsızlıkla ulvi vicdanınızdan bekleriz.

17 MAYIS 1919'DA PÜLÜMÜR'DEN GÖNDERİLEN TELGRAF

<u>تلغراف</u>					مصدر اخبار			نامه	
نامه	نامه	نامه	نامه	نامه	نامه	نامه	نامه	نامه	نامه
دو	دو	دو	دو	دو	دو	دو	دو	دو	دو
پومر	پومر	پومر	پومر	پومر	پومر	پومر	پومر	پومر	پومر

اضر ترکه مركزى او چاه ائمہ بونانته ائمه خداوند الته ائمه ائمه بونانه بوزیر د
لطفا اخبار ايدىك رسپور سطون و فوج اسپه خادمه بر نسلی خدا خالق د خالقه فضیله و
د خالقه د ایمه بر لذت خالقه خالقه د خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه د خالقه خالقه
د خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه
د خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه
د خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه
شامهاله دو سه دلا و خاناتی ایمه د سه دلا و خاناتی ایمه د سه دلا و خاناتی ایمه د سه دلا
زورل او چاه ائمہ بونانه بوزیر د خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه
خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه خالقه

<u>تلغراف</u>					مصدر اخبار			نامه	
نامه	نامه	نامه	نامه	نامه	نامه	نامه	نامه	نامه	نامه
دو	دو	دو	دو	دو	دو	دو	دو	دو	دو
پومر	پومر	پومر	پومر	پومر	پومر	پومر	پومر	پومر	پومر

او احقر دیده ایدار او اورده بخوب است که شاهزاده باشنده انتقامه ده بولند پزید (خواهم
که انتقامه بپزد) بایز
شود اند پزیده اشناده بیلر اشنازه دیده اشنازه دیده اشنازه دیده
شکر و سری
شکر و سری
شکر و سری
شکر و سری
شکر و سری

پاجون
چنانچه غیره میگردد
چنانچه غیره میگردد
چنانچه غیره میگردد
چنانچه غیره میگردد
چنانچه غیره میگردد

Sadaret-i Uzmâ'ya

Mahreci: Pü'lümür 17 Mayıs 1335

Asıl bir Türk merkezi olan İzmir'in Yunanistan isgal-i askerisi altına alınmakta olduğunu kemal-i hiddet ve esefle istihbar etti. Mösyö Wilson'un vaz'ettiği adilâne prensibleri dahilinde akd-i sulha muntazir ve hukukundan emin bulunan biz millet-i Osmaniye Düvel-i Müttelife-i mu'azzama harekât-ı adilânesinin aksi olarak sinesinde milyonlarca Türk ve Müslüman yaşayan İzmir gibi vilâyetimize azami yüzde on beş derecesi mütevattin bulunan Rumlara terk edilmesi hayretlerle karşılanarak bir hayal olduğunu ve âlem-i medeniyete yeniden bir darbe indirilmiş olacağından şu ahval-i mü'essifenin izalesi için mukarrerat-ı vaki'ayı protesto eyler ve ekseriyet-i kahiresi Müslüman ve Türk olan İzmir'in gerekse diğer vilâyetlerimizin hiçbirisinin bir karış toprağından bile vazgeçmeyeceğimize bir azm-i kat'ı ile muhfazaya müheyyya bulunduğumuz ve Düvel-i Müttelife-i mu'azzamanın adilânesinden hissedar olacağımdan ümidvar olarak netice-i müstahzane makine başında intizar bulunduğu ilân ve istirham eyleriz.

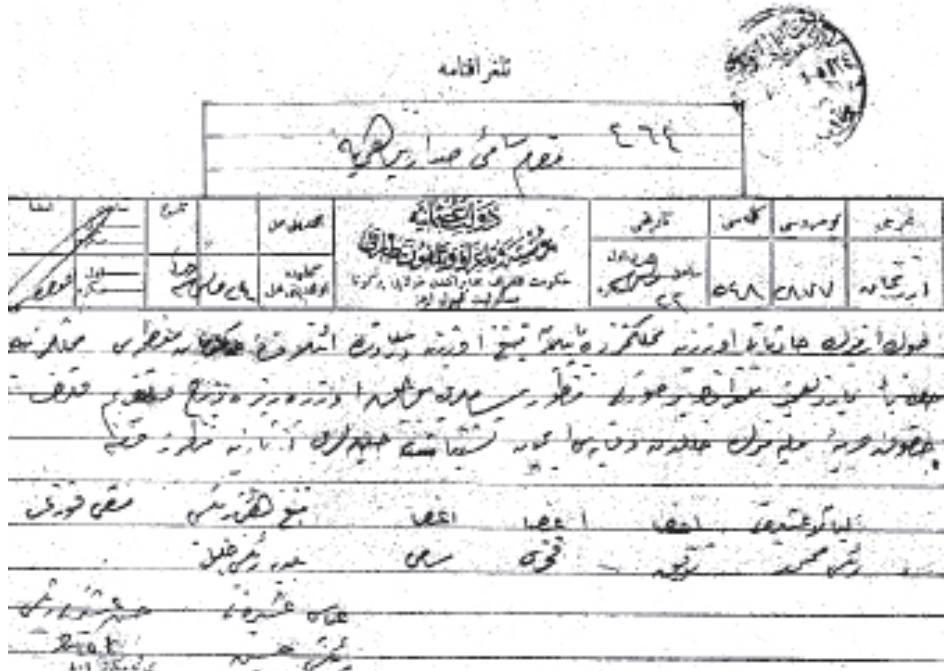
Eşrafdan: Mehmed, Ali, Süleyman, Çarekli Aşireti Reisi Hüseyin Beyzade Mustafa, Şuvanlı (?) Aşiret Reisi Musa, Şeyh Hasan Aşiret Reisi Yusuf Mehmed, **Balaban Aşiret Reisi Rıza**, Kemanlı Aşiret Reisi Yusuf, Arelli Aşiret Reisi Hüseyin ve Süleyman, Lolanlı Aşiret Reisi Mehmed, Bal (?) Uşağı Aşiret Reisi Seyyid Han ve Paşa, Cerenli (?) Aşiret Reisi Nuri.

Kamer Ağa (Kamer Lütfü Gülşen)⁴

⁴ Kamer Ağa'nın tam adı Kamer Lütfü'dür. Soyadı kanunundan sonra Gülşen soyadını almıştır. Bu bilgileri ve fotoğrafı, Kamer Lütfü Gülşen'in torunu Taner Gülşen'den temin ettik. Bu fotoğrafın 1923'ten sonraki bir tarihte çekildiğini tahmin ediyoruz. Kamer Lütfü Gülşen daha sonraki dönemlerde Tanyeri (Selüpür) nahiye Müdürlüğü yapmıştır (Balaban, 1998: 119; Taner Gülşen, Doğum Yılı: 1977, Doğum Yeri: Erzincan).

21 MAYIS 1919'DA ERZİNCAN'DAN ÇEKİLEN TELGRAF

تشرافاً

--	--	--	--	--	--	--	--

شعلة

--	--	--	--	--	--	--	--

شعلة الله عاصمة عاصمة

شعلة الله عاصمة عاصمة

شعلة الله عاصمة عاصمة

شعلة الله عاصمة عاصمة

شعلة الله عاصمة عاصمة

شعلة الله عاصمة عاصمة

تلغرافات

العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان
العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان

اصحاح بحسبه علامة دايفنر ودستبته فخر سادوي او ترجمة به منظر ود كمال احمد واعذر
رانيا مصطفى اخبار علامة دايفنر كتبه اول مرة في يوم ٢٠ نونبر سنة ١٩٤٥
فهذه مفاهيم عالمية اولى دعوات اولاد سادات ملة بعد مراسلة اولى مأمورين بالنظر
منها بخلاف ادلة ومحاجة فنونه حال اصحابها على متنها بـ رحمة ابيه وعلمه
وذلك ملحوظه بحق ايتها هنفاصه فليحضر اولاده ملحوظه بعد ذلك اكمله
اما مفهوم دعوات ائمه ائمه شفاعة صحيحة يظهرها ايمانه بغيره

العنوان ٦٢

تلغرافات

العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان
العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان

اصحاح بحسبه علامة دايفنر كتبه في شهر نيسان سنة ١٩٤٥ ومحض ذاته خطاب اسماز وله
در برائدة العلامة دايفنر علامه عز الدين عز الدين (١٣٧٨) حكم زوجه خود لده العظام ود دهد
ادله وادله ساري مكتبه اداري برباعي وكتبه في كل ميدان وبلدة وبلدة طرابلس - طرابلس وكتبه اسماز
عمله بطبع ارساله من طرابلس اسرف اديمه بغير مقدار - كورسوسه وفخر سعاده وعلمه
رسوخه وعلمه بروفة كورسوسه بسته - فنهه جنهه مفتاحه صدر اسرف
ادله رسائله حمد وحاجهه مجيء ترقى اسرف اسرفه وعلمه خاصه خاصه دارسوسه العلاقه

العنوان ٦٣

تلىق اقامه

--	--	--	--	--	--	--

العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان
العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان
العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان

طريق به يبيه ما شاهده وفوج عجباً ما شاهد من جده خوارق كل زرها سكر وبندره
عجايبها بغيرها لا يقال لها غيرها سهل وجميل وجميل شاهد اخوه زهره
ا سلام اديم زاده ا دهنه برا ملوكه نسالم عطا شاهد علاوه على
حول قدره عدوه عدوه شاهد اخوه زهره عدوه عدوه زهره عدوه زهره
شاهر زهره عدوه زهره شاهر زهره عدوه زهره عدوه زهره عدوه زهره
شاهر زهره عدوه زهره شاهر زهره عدوه زهره عدوه زهره عدوه زهره
شاهر زهره عدوه زهره شاهر زهره عدوه زهره عدوه زهره عدوه زهره

كوب سكر ٢٠

تلىق اقامه

--	--	--	--	--	--	--

العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان
العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان
العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان	العنوان

طريق انتي سلطان عدنان سلطان سلطان زهره عدوه عدوه زهره
عمرهم حوريفه ونبله داكيه زهره عدوه عدوه زهره عدوه عدوه زهره
معهم ابي حمور وولا وحاطر قلبي ابي حمور سلطان زهره عدوه عدوه زهره
بر حوش اه طلاقه بدل سلطان زهره عدوه عدوه زهره عدوه عدوه زهره
سلطان زهره عدوه عدوه زهره عدوه عدوه زهره عدوه عدوه زهره
زوجها اوفه تجهيزه ابي حمور ابي حمور ابي حمور
زوجها اوفه تجهيزه ابي حمور ابي حمور ابي حمور

كوب سكر ٢٠

Makam-i Sami-i Sadaretperâhiye

Mahreci: Erzincan 21 Mayıs 1335

Son İzmir'in hadisati üzerine memleketimizde yapılan miting üzerine Dersa'adet'te İtilaf Hükümat-ı mu'azzaması mümessillerine hitaben yazdığını telgrafın bir sureti manzur-ı sâmileri buyurulmak üzere zire derc ve takdim kılımndı. Hukuk-ı harbiye-i milliyemizin haleden vikayesi için teşebbüsât-ı celileleri âsârına muntazırız. Ferman.

Balaban Aşireti Reisi Mehmet, Aza Tevfik, Aza Fahri, Aza Sâmi, Miting Heyeti Reisi Reisi Halil, Kadı Fevzi

Abbas Aşireti Reisi Hüseyin, Hasan Aşireti Reisi Abdullah

Asırlardan beri eczâ-yı vatanımızdan bulunan İzmir'in Yunaniler tarafından işgal edileceğini duyar duymaz bu hale meydan verilmemesini ve yurdumuzun bigayr-i sebeb haris ve hunhar eline bırakılmayarak müttehid kararın medeniyet düsturuyla tatbikini vesatet-i âcilânenizle hükümat-ı mu'azzamanıza iblâğını dört gün evvelki telgrafımızla istirham etmişdik. Bugün kemal-i te'essûre alduğumuz bir ikinci telgraftan ve ırkadaşlarımızın hazır ve elim bir surette uğradıkları mezâlimden bâhisdir. Biz Müslümanlar İzmir'in Yunanilerin işgaline terki için düvel-i mu'azzamaca gösterilecek usfak bir müsamahanın avakib-ı elîmesinin neye müncер olacağını o dakika takdir etmek ve 'ayne'l-yâkin vuku's geleceğini muhakkak bildiğimiz cinâyâta meydan verilmemesini açık bir lisanla adalet ve insaniyet ve medeniyet sahibi olan hükümat-ı mu'azzamadan kemal-i emn ve i'timadla ricaya müsara'at etmişik. Ma'alesef hâdisatin yanlış olduğunu bütün üryanlığıyla meydana bıraktı. Karaya çıkan Rum askerleriyle yerli Rumların efred-i ma'sume-i milleti perver-i medeniyet olan hükümat-ı mu'azzama mümessillerinin gözleri önünde ve sulh konferansının hâl-i içtîma'da bulunduğu bir zamanda bi rahmâne imhaya te'addi ettikleri mazlumiyetin sayha-i canhûş feryadından anladık. Hukuk ve adaletten inhiraf etmeyeceklerine ve mukteza-yı insaniyyet her ne ise hiç bir hisse ma'lub olmayarak tatbik edeceklerine emin ve katı' bulunduğumuz hükümat-ı mu'azzamının her nasilsa İzmir'de seyirci bir mevki'de kalıştı doğrusu beslediğimiz läyezell i'timadın hayalde ibaret bulunduğu ifham-ı kuvvetle bizi tereddüdlere ilka eyledi. Daha uzaklara serabını muhakkak olan bu acıklı ve neticesi vahim celladlığın birân evvel önünün alınması ve icâbât-ı adlin diriğ edilmemesini tekrar istirham ederiz. Bigayr-i ma'zur görülsün yoksa birer bahane ile İslâmların imhası ise bu ciheti anlamak isteriz. Çünkü biz de muhteris milletler elinde ölmezden evvel hak ve çare-i necatımızı arayalım. Cihanda Türkluğun ve İslâmiyetin inkırazından dolayı sicill-i beşeriyet ve ihsaniyette birkaç sahilî hükümat-ı medenîye hesabına hunin kalemi tezyin eylesin. Yunanlıların harekât-ı bagyâneleri tâ Balkan Harbindeki mezâlimleriyle de vazihen sabittir. Anladığımıza göre kabahat başlıca İslâm oluşumuzdanındır. O halde biz İslâmlar da ne yapalım hakka istinâden mukaddes hukumumuzu son nefesimize kadar koruyacağız. Bu da muhakkak bilinmeli ki şimdîye kadar salim ve sükünet-i vakar ve tevessül ile adalete manzur bulunan biz Türkler nokta-i adaletin bi ma'na olmadığını ve feryad-i muhakkamızın dinleneceğine kanaat bahş icra'ati teşebbüsâtı görürsek cidden müftehir ve düvel-i mu'azzamanın ilelebed minnettari kalırız zannetmeyiz ki müsâlemet-i cihani tanzime me'mur

düvel-i âliye murahhası ahlaksız milleter hesabına Türklerin asırlarca hakk-i beka ve temellük ve ekseriyet-i nüfusu hiçe sayarak ve adaleti unutarak cihani yeniden mezbanmeye çevirecek ve hatır hayale gelmeyen fecayı'a sebeb olsun cihanda hakka galebe çalacak bir kuvvet olmadığını düvel-i mu'azzama heyet-i âliyesi son ma'rûzâtimiza 'alûs bir hiss ve şefkatle kabul buyurulmasını tekrar ale't-tekar kemal-i tehâlükle ricâ ve âsârına intizar eyleriz. 21 Mayıs 35

Aza Fahri, Aza Sami, Miting Heyeti Reisi Hafız, Belediye Reisi Halil, Erzincan Müftüsü Osman⁵

Biraz önce aktardığımız ve Pülümür'den çekilen telgrafta, Balaban Aşireti Reisi Rıza'nın adı geçmektedir. O dönemde Balaban Aşireti'nin liderliğini, Erzincan Hinzoru (Pınarlıkaya) köyünde ikamet etmekte olan ve Cumhuriyet Dönemi'nde Gülşen soyadını alan Halil Ağa'nın çocukları (Gül Ağa'nın kardeşleri) Mehmet Ağa ile Hüseyin Ağa (Paşabey) ile Gül Ağa'nın oğlu Kamer Ağa yapmıştır (Özgül, 2005: 81, 145). Balaban Aşireti'nin Hüseyin, Ali, Hasan ve Süleyman adlı kolları vardı. Erzincan sınırları içindeki Balabanlılar'ın önemli çoğunluğu Hüseyin kolundandır. Adı geçen Halil Ağa ve Gülşen soyadlı Balabanlılar da bu koldan gelmektedir. Balabanlılar'ın Pülümür'de ve özellikle Balaban Deresi (Sansa Deresi) etrafında yaşayanlarının önemli çoğunluğu "Ali" kolundan gelmektedir. Bu kolun önderliğini yapan kişiler de bulunmaktaydı. Örneğin; 1. Dünya Savaşı'ndaki Balabanlılar'ın lideri olan Gül Ağa'yla birlikte Pülümür'deki Balabanlılar'ın yanı "Ali" kolundan gelen Balabanlılar'ın önderi olarak "Ali İbrahim Ağa" bulunmaktadır. Hatta Gül Ağa ile Ali İbrahim Ağa birlikte Şahhüseyinbeyogulları'ndan (Çarek Aşireti lideri) Haydar'a karşı (Çarek Aşireti liderleri bu yörede "Mire" olarak da anılır.) mücadele vermişlerdi. Birliktenlik ve yakın ilişki, Alevilik içinde önemli kurumlardan biri olan müsahiplik (yol kardeşliği) bağı ile de pekiştirilmiştir. Ali İbrahim Ağa'nın oğlu ile Gül Ağa'nın oğlu Kamer Ağa "musahip" idi. Yukarıdaki belgede adı geçen Balabanlı Rıza (yani Kamer Ağa ile aynı dönemde Pülümür'deki Balabanlılar'ın önderlik yapan kişi) o dönem Pülümür'ün Şeteri köyünden Hüseyin Ağa'nın torunu Rıza olsa gerektir.⁶

Damat Ferid Hükümeti'ne Tepki Telgrafları

Millî Mücadele Hareketi'nin belki de en önemli aşamalarından biri Sivas Kongresi'dir. İstanbul Hükümeti Mustafa Kemal'in aleyhinde propaganda yaptırmaktaydı. Aleyhinde propagandaların gerçekleştirilmesi için ilgili çalışmaları İstanbul Hükümeti adına koordine edecek yöneticiler ilgili kentlere atanmaktadır. Bu çerçevede Elazığ'a, Ali Galip Bey vali olarak tayin edilmiştir.

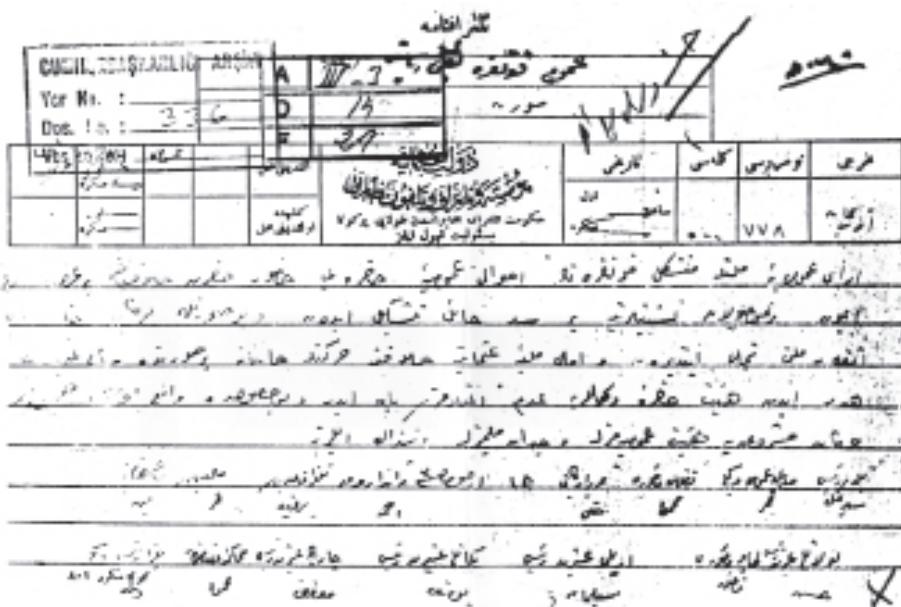
⁵ Bu belgeler sırasıyla Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan A.VRK. 830/46, A.VRK. 831/19 ve A.VRK 834/19 kütüneli telgraflardır (Selvi, 2007: 335-337, 341, 342). İlgili tarnskripsyonu, atıfta bulunduğuuz kaynaktan alırken aşiret adlarındaki okuma hatalarını düzelterek aktardık. Bazı aşiret adlarının saptanması güçtür. Örneğin; "Şuhanlı" olarak okunan aşiret aslında "Sisanlı" olabilir (Kemali, 1932: 384-385). Sayın Haluk Selvi, biraz önce bahsettiğimiz belgelerin fotokopisini tarafımıza ullaştırma nezaketi göstermiştir. Kendisine teşekkür ederim. Söz konusu Osmanlıca telgraflar, Haluk Selvi'nin atıfta bulunduğuuz kitabında yer almamaktadır fakat transkripsyonlarına yer verilmiştir (Selvi, 2007: 336, 337).

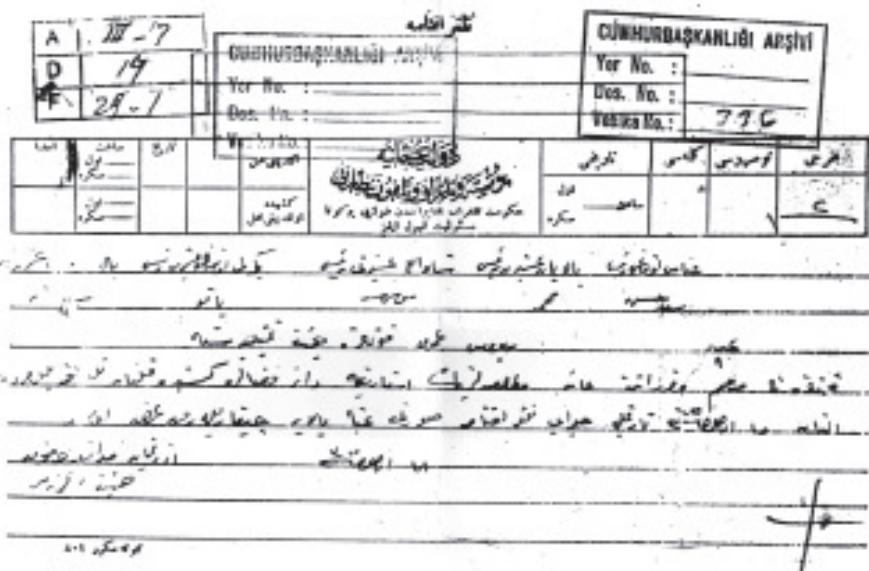
⁶ Bu bilgiler, Kahraman Özgül ve Müslüman Gülşen'den, 24-25 Ağustos 2009 günlerinde Erzincan'da derlenmiştir. (Kahraman Özgül, Doğum Yılı: 1917, Doğum Yeri: Erzincan; Müslüman Gülşen, Doğum Yılı: 1934, Doğum Yeri: Erzincan; Özgül, 2009: Özel Arşiv-Video Kaydı)

Ali Galip Bey'in aleyhte çalışmalarından ve Sivas Kongresi'ni basma teşebbüsünden haberdar olan Mustafa Kemal Paşa, Ali Galip Bey'in girişimlerini başarısızlığa uğratmıştır. Nitekim Mustafa Kemal Atatürk, Nutkunda bu durumu detaylı şekilde anlatmaktadır. Mustafa Kemal Paşa, Millî Mücadele'ye karşı gerçekleştirilen bu çabaları belgeleriyle Müdafaa-i Hukuk cemiyetlerine açıklamış ve İstanbul Hükümeti'nin gerçek yüzünü anlatmaya çalışmıştır. Bunun üzerine Anadolu'nun her yerinden İstanbul'a Damad Ferid Hükümeti'ni protesto eden telgraflar çekilmiş ve bu baskın sonunda Damad Ferid Hükümeti istifa etmiştir (Selvi, 2009; Kisacık, 2010: 133-203; Atatürk, 1999: 102-204). Nitekim bu çerçevede 14-15 Eylül 1919 tarihlerinde Erzincan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile Kemah Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, İstanbul Hükümeti'ni protesto eden ve İstanbul Hükümeti ile ilişkilerini kestiklerini beyan eden telgraflar gönderilmiştir (Atatürk, 1999: 1357-1359).

Erzincan ve çevresinden de bu minvalde telgraflar çekilmiş ve aşiret liderlerinin imzasıyla yollandı. Pülümür'den (Rumi 15 Eylül 1919) 15 Eylül 1919'da Sivas Kongresi Heyeti'ne çekilen telgrrafta Balaban Aşireti liderlerinden Mehmet Ağa'nın imzası da bulunmaktadır:

15 EYLÜL 1919'DA ÇEKİLEN TELGRAF

Umumi Kongre Heyetine

Pü'lümür 15 Eylül 1335

Ara-yı umumiye-i milletle müteşekkil kongrenin ahval-i umumiye-i hazırlayı huzur-i hazret-i hilafetpenahiyeye arz ve takdim için vukubulan ve bu suretle enzar-i milleti tecelli ettiren ve amal-i milliye-i Osmaniye hilafına hareketle hainane bir surette menafi-i Osmaniyyeyi heder eden heyet-i hazırla-yı yükelaya adem-i itimadımızı beyan eder ve bu hususta vaki olacak her türlü harekat-i meşruaya heyet-i umumiyemizle ve hayrat-i milliyemizle iştirak eyleriz.

İmzalar:

Belediye Reisi Seyyid, Müdde-i Umumi Vekili Ömer, Nüfus Memuru Mehmed, Tahrirat Katibi Hakkı, Tapu Memuru Ömer, Polatlı (?) Aşireti Reisi Hasan, Arelli Aşireti Reisi Süleyman, Kemanlı Aşireti Reisi Yusuf, **Balaban Aşireti Reisi Mehmed**, Keçili Aşireti Reisi Yakub, Çarek Aşireti Reisi Mustafa⁷

⁷ Yukarıda verilen telgraf, Cumhurbaşkanlığı Çankaya Arşivi'nde A.III-3, D. 14, F. 29, 29-1 künnesi ile kayıtlıdır. (Selvi, 2009). Transkriyon, Haluk Selvi'nin atıfta bulunulan çalışmasından alınmıştır. Hatalı transkrip edilen aşiret adları düzeltilerek aktarılmıştır. İlgili bilgiler ve telgraf trankripsiyonu, Haluk Selvi'nin şu kaynakta yayınlanan web ortamındaki formatıdır: "Haluk Selvi, Sivas Kongresi ve Damat Ferit Hükümeti'nin İstifası, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 54, Cilt: XVIII, Kasım 2002". Biraz önce verdigimiz telgraf, Haluk Selvi'nin, gönderme yaptığımız makalesinde bulunmamaktadır. Kendisine bu telgraftı gönderdiğimden ve kullanmamıza izin verdiğiinden dolayı teşekkür ederiz.

Balabanlı Mehmet Ağa (Mehmet Gülsen)⁸

Şerif Paşa'ya Tepki Telgrafları

1919 yılında Paris'te başlayan Barış Konferansı'na Şerif Paşa'nın başkanlığında bir Kürt Delegasyonu'nun katıldığı ve çeşitli etkinliklerde bulunduğu, değişik kaynaklarda yer almaktadır. Şerif Paşa, Paris Barış Konferansı'ni Kürtlere lehine etkilemek için bir dizi görüşmelerde bulunur. Şerif Paşa'nın Kürtlere ilişkin kapsamlı görüşleri, 22 Mart 1919 tarihli bildirisinde yer alır. Son bildirisinde Kürt-Ermeni ilişkilerine degenen Şerif Paşa, 22 Aralık 1919 tarihinde Ermeni temsilcisi Bogos Nubar Paşa ile bir antlaşma imzalar. Bu antlaşma Barış Konferansı nezdinde hem Ermenilere hem de Kürtlere daha rahat hareket edebilme fırsatı kazandırır (Yıldız, 2005: 109-115, 235-243; Alakom, 1998: 87-97; Sasuni, 1992: 257-261). Şerif Paşa ile Bogos Nubar Paşa arasındaki antlaşma Türkiye'de, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki halk arasında büyük yankı uyandırır. Bu olayla ilgili olarak 1920 yılı başlarından itibaren doğudaki bazı aşiret liderleri tarafından protesto telgrafları çekilir (Alakom, 1998: 96-100; Goloğlu, 1970: 85-90; Şahin, 1987: 435, 436).

⁸ Her iki resim, farklı zamanlarda çekilmiş ancak aynı kişiye yani Mehmet Gülsen'e ait fotoğraflardır. Her iki fotoğraf, Cumhuriyet döneminde çekilmiştir. Mehmet Ağa'nın fotoğrafları çekirirken, ceketinin yakasında harp madalyasını taktiği gözden kaçmamaktadır. Bu fotoğrafı ve ilgili bilgileri Müslüman Gülsen'den temin ettik. Mehmet Ağa'nın madalya fotoğrafını, Balabanlılar ile ilgili kitap çalışmamızda yayınlamıştık. Bu madalya, 25 Haziran 1916 tarihinde 3. Ordu'ya bağlı 9. Kolordu Komutanlığı tarafından, Mehmet Ağa'nın 29. Tümen'le birlikte mücadele eden Balabanlı mücahitlerin lideri olarak gösterdiği gayretlerden ötürü verilmiştir. (Özgül, 2005: 131, 132)

Türklük ve Kürtlük Ayrılmaz Bir Aile Ocağıdır

Telgraf sureti:

Bir takım cemiyet ve eşhasın Kürtlüğün hukukunu muhafaza niyet ve teşebbüsatında bulunduklarını haber aldık. Dersim'in bir kısmı ile Erzincan'ın bir kısmını teşkil eden (oluşturan) biz Kürtler Halife-i Zişanımızın ve Hükümet-i Osmaniye'nin idaresinden başka bir idare istemediğimiz gibi bin seneyi mütecaviz (..den fazla) bir zamandır birlikte yaşadığımızdan, dindaşlarımıza olan Türkler'den ayrılmak hatırlımıza bile gelmez. Bu birlliğin muhafazası için hayatımızı ve evimizi fedaya her an hazırlız. Maksatları bizce malum olmayan eşhas-ı malûmenin (bilinen kişilerin) Kürtlerin namına söz söylemeye hak ve salâhiyetleri olmayacağı arz eyler ve ayrılığı intâç edecek (sonucunu doğuracak / neden olacak) bu gibi efskâri kemâl-i nefretle (fikirleri büyük bir nefretle) reddeyelim.

Keçili Aşireti Reisi Keçili Aşiretinden Abbasuşağı Reisi Korişli Aşiretinden

Gazi Beko

Yusuf

Seyit Ali

Dursun

Dersim Boğazı Şeyhi Hisanlı aşireti reisi Aşvanlı Aşireti Reisi **Balaban Aşireti Reisi**

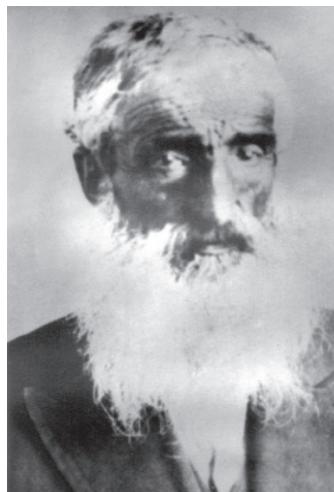
Ali

Çako İsmail

Başo⁹

9 Araştırmacı yazar, e-posta: vatan74@hotmail.com. Bu makaleyi, 23 Kasım 2010 Salı günü sonsuzluk alemine geçen İlgili transkripsiyon, atıfta bulduğumuz Mevhîbe Gül Keskin'in kitabından aktarılmıştır. "Korişli" olarak ifade edilen aşiret Kureyşan aşiretidir. Bizim saptamalarımıza göre Erzincan-Dersim bölgesinde "Hisan" ya da "Aşvan" adında aşiretler bulunmamaktadır. Bunlar kuvvetle muhtemel "Hiran" ve "Aşuran" olarak bilinen aşiretlerdir (Kemali, 1932: 384-385).

Bu telgraf suretinin (yani İradeyi Millîye gazetesindeki söz konusu haberin) içinde yer alan ve imza sahiplerinin kendilerini "Kürt" olarak tanımladıkları sonucunu doğuran ifadeleri dikkat çekmektedir. Oysaki Balabanlılar kendilerini Kürt olarak tarif etmemektedeydi. Ayrıca günümüzde de Kürt olarak kendilerini tarif etmemektedirler. Bunun yanı sıra yakın dönemlere kadar Erzincan'da yaşayan Sünni vatandaşlarımız tüm Erzincan'daki Aleviler için Kürt tabirini kullanmaktadır. Bu sosyojik açıdan "öteki" konumundakini farklılaştırma amacıyla kullanılan bir tabirden öte değildir (Özgül, 2005: 112, 123, 169). Sözlü tarih kaynaklarımızdan Kahraman Özgül de benzer çerçevede Erzincan'da Aleviler'in, Sünnilerce "Kürt" olarak anıtlarını ifade etmektedir. Hatta bu konuda Kahraman Özgül, Güllâğan'ın oğlu olup Cumhuriyet döneminde Balabanlılar'ın liderliğini yapmış olan Halil Ağâ'nın (Halil Gülşen) vefatıyla ilgili bir anekdot aktarmaktadır. Halil Bey'in vefatından sonra Erzincan'daki Sünni dostlarının "Halil Bey çok iyi insanı ama bir de Kürt olmasaydı..." şeklinde iyi hizmetlerde bulunan Halil Bey hakkında yarı esprili bir ifade ile vefatından duydukları üzüntüyü belirtirlerken "Kürt" ifadesiyle de aslında Halil Bey'in "Alevi" olduğunu bildiklerini ve bir şekilde bu durumu anlayışla karşıladıklarını ya da görmezlikten geldiklerini ima etmekteyidiler (Özgül, 2009: Özel Arşiv-Video Kaydı).

Balabanlı Hüseyin Ağa-Paşabey (Hüseyin Gülşen)¹⁰

Hüseyin Gülşen'in (Paşabey) Mezarı¹¹

10 Fotoğrafı Müslüm Gülşen'den temin ettik. Fotoğraf tahminen 1930'lú yıllarda çekilmiş olmalıdır. Nitekim ölüm tarihi 1939'dur. 1918 yılına kadar Halil Ağa'nın oğulları Gül Ağa başta olmak üzere Hüseyin Ağa (Paşabey) ve Mehmet Ağa Balabanlılar'a liderlik yapmaktadır. 1918'ın başlarında Gül Ağa vefat ettiğinden sonra Hüseyin Ağa (Paşabey), Mehmet Ağa ve Gül Ağa'nın oğlu Kamer Ağa, Balabanlılar'a liderliğini sürdürdüler (Özgül, 2005: 145). Mehmet Ağa'nın fotoğrafını bir önceki konu başlığı içinde vermiştık. Kamer Ağa'nın fotoğrafı da makalenin devamındaki bölümde verilmiştir.

11 Bu mezar, Pınarlıkaya (Hinzoru) mezarlığında, Balabanlılar'a ait kısımda (Özgül ve Gülşen aileleri) bulunmaktadır (Özgül, 2009: Özel Arşiv).

TELEGRAMME D'ENZINDJIAN

-:-

Le 22 Février P20

AU HAUT COMMISSARIAT FRANCAIS.

Nous avons appris par les journaux que le nomé Chérif Pacha qui se prétend kurde et qui habite actuellement à Paris, parce qu'il n'avait pas réussi avec ses intrigues en Turquie s'est adressé, d'accord avec Boghos Nubar, à la Conférence de la Paix pour demander soit disant l'indépendance du Kurdistan, alors qu'il travaille en réalité pour ses intérêts personnelles. Or nous voulons faire savoir à la Conférence de la Paix que les Kurdes qui sont absolument les frères lésitimes des turcs par leur religion et par la race sont unis à eux dans une même patrie. Personne autre que le Gouvernement Ottoman n'a le droit de parler au nom des Kurdes et personne ne peut être l'interprète des sentiments qui les animent. Dans l'Histoire Ottomane, aucune distinction n'est faite entre Kurdes et dans toutes les guerres les Kurdes furent les premiers à verser leur sang avec les turcs. Est-ce que Chérif Pacha ne sait-il pas qu'après le retrait des troupes russes de notre patrie, les 80 % des musulmans massacrés par les Arménien étaient des Kurdes, pour se mettre aujourd'hui d'accord avec Boghos Nubar ? Par conséquent tout ses efforts pour faire cause commune avec les arméniens ne pourraient réussir. Détailler de l'Empire une partie de son territoire pour la destiner aux Kurdes, c'est préparer aux arméniens une nouvelles contrées dans l'avenir. Nous soumettons les considérations qui précédent à la Conférence de la paix en lui faisant savoir que pour nous détacher de l'Empire ottoman il faudrait nous anéantir sans laisser aucun vestige de notre existence./.

Le Chef de la Tribu Balabgnli : Pacha Bey

" " Lechouranli / Youssoufi
" " Bodmanli : Seïd Youssoufi
" " Bal : Eyoub
" " Médanli : Tchitcheq
" " Guertcheli : Youssoufi
" " Abbes : Seïd Ali
" " Rol : Hassan
" " Chaldi : Yoursouf
" " Zichenli : Mouhsine

Les télégrammes suivants sont également pour protester contre les agissements de Chérif Pacha et pour déclarer que pour rien au nom des Kurdes ne voudraient pas se séparer des Turcs.

De Van

le 19 Février 1920

De Eerdjian (Erzroum) le 23 " "
De Erzindjian " le 23 " " adressé par la population
De Hassan Krali ? le 23 " "
De El-Aziz le 23 " "

Aynı bağlamda 19-23 Şubat tarihlerinde Fransız Yüksek Komiserliği'ne Erzincan, Van, Tercan, Hasankale ve Elazığ aşiret liderleri tarafından protesto telgrafları çekilir. Fransız belgelerindeki Kurdistan Dosyası'nda bulunan bu protesto telgrafında, imzası bulunanlardan biri de Balabanlı Hüseyin (Paşa) Bey'dir:

Erzincan Telgrafi

22 Şubat 1920

Fransız Yüksek Komiserliği'ne,

Gazetelerden öğrendiğimize göre şu anda Paris'te oturan ve Kürt olduğunu iddia eden Şerif Paşa, Türkiye'deki entrikalarında başarılı olamadığı için, Bogos Nubar ile birlikte, gerçekle kişisel çıkarlar için çalışmasına rağmen, güya bağımsız Kurdistan için Barış Konferansı'na baş vurmustur. Bu nedenle Barış Konferansı'na bildiririz ki Kürtler, soy ve din olarak Türklerle aynı ülke içerisinde birleşikleri yasal kardeşlerdir. Osmanlı Hükümeti'nden başka hiç kimsenin Kürtler

adına konuşma hakkı yoktur ve hiç kimse onlara canlılık veren duyguların yorumcusu olamaz. Osmanlı tarihi içinde Kürtler arasında hiç bir ayırım yapılmamıştır. Ve bütün savaşlarda Kürtler, Türklerle birlikte ön saflarda kanlarını akitmişlardır. Acaba Rus orduları ülkemizden çekildikten sonra Ermeniler tarafından katledilen Müslüman halkın % 80'inin Kurt olduğunu bugün Bogos Nubar'la uzlaşan Şerif Paşa bilmiyor mu? Öyleyse Ermenilerle işbirliği yapma çabaları sonuçsuz kalacaktır. İmparatorluk topraklarından bir kısmını ayırip Kürtlere vermek, gelecekte Ermenilere yeni bir ülke hazırlamak demektir.

Baş Konferansı'nın dikkatine sunuyoruz ki, bizi Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayırmak için varlığımızdan hiçbir şey bırakmaksızın yok etmeleri gerektiğini kendilerine bildiririz.

Balaban Aşireti Reisi Paşa Bey

Başuranlı Aşiret Reisi Yusuf

Bodmanlı Aşiret Reisi Seyit Yusuf

Bal Aşiret Reisi Eyüp

Medanlı Aşiret Reisi Çiçek

Görçeli Aşiret Reisi Yusuf

Abbas Aşiret Reisi Seyit Ali

Rol Aşiret Reisi Hasan

Şadi Aşiret Reisi Yusuf

Zisanlı Aşiret Reisi Muhsin

Aşağıdaki telgraflar aynı zamanda Şerif Paşa'nın girişimlerini protesto etmek ve Kürtler adına yok pahasına Türklerden ayrılmayı istemediklerini bildirmek içindir:

Van'dan 19 Şubat 1920

Tercan'dan (Erzurum) 23 Şubat 1920

Hasankale'den 23 Şubat 1920

Elazığ'dan 23 Şubat 1920¹²

12 (Yıldız, 2005: 115, 116, 285, 286). Hasan Yıldız bu belgeyi, Fransız Dışişleri Bakanlığı Arşivi'deki Kurdistan Dosyası, Cilt 12, s. 62-63'den aldığını ifade etmektedir. Türkçesi ile birlikte belgenin orjinali, atıfta bulunan Hasan Yıldız'ın kitabından alınmıştır. Ancak belgenin Türkçe transkripsiyonunda, aşiret adları ile ilgili bazı sorunların olduğu gözden kaçmamaktadır. Balaban, Bal (Bal Uşağı), Abbas, Şadi (Şadılı - Şadiyan) haricindeki (ve belki "Başuranlı" olarak ifade edilen aşiret aslında Erzincanlı bir aşiret olan "Aşuranlı" aşireti olabileceğini ve "Zisanlı" olarak ifade edilen aşiretin ise "Sisanlı" olabileceğini söyleyebiliriz) diğer aşiret adları ile amilan aşiretlerin varlığını şimdiden kadar saptayamadık. Bu durum Fransa'daki telgraf memurunun gelen telografi metne alırken yaptığı hatalardan kaynaklanmış olabilir. Tahminleri zorlayarak, "Görçeli" olarak ifade olunan aşiretin Keçel (Keçel Uşağı - Keçelan) aşireti olabileceği söyleyenbilir. Erzincan ve çevre O dönem ve sonrasında saptanmış olan aşiret isimlerinden herhangi birine benzemediklerinden dolayı "Bodmanlı", "Medanlı" ve "Rö" hakkında herhangi bir tahminde bulunamıyoruz (Kemali, 1932: 384-385; Aşiretler Raporu, 1998: 63-84, 102-138, 285-306, 341-352).

Benzer çerçevede Erzincan'dan gönderilen bir başka telgrafta Keçel, Aşuranlı, Demanlı, Abbaslı, Berathı Aşireti liderleriyle birlikte Balabanlıların lideri Hüseyin (Paşa) Bey'in de imzası bulunmaktadır. Meclisi Mebusan'ın 26 Şubat 1920 tarihindeki 14. birleşimin ikinci oturumunda meclis başkanı, Erzincan'dan gelen telografi okumuştu. İlgili kaynakte, Erzincan'dan çekilen telografi imzalayanlar arasında adı geçenlerden biri de Balabanlı Aşireti lideri Hüseyin (Paşa) Bey'dir (Goloğlu, 1970: 86). Telgrafta şunlar yazılmıştı:

“Vatan haini ve din düşmani Şerif adındaki kişinin, Boğos Nobar ile işbirliği yaparak, Kürtlerin geleceği hakkındaki açıklamalarda bulunduğuunu duyduk. Oysaki; Kürtlük ve Türkülük bir bütündür. Birbirlerinin öz kardeşi ve din kardeşidir. Her iki toplum için vatan bıdır. Tarihi tanık tutarak şayın milletvekillerimize şunu açıklarız ki; Kürtler vatanlarının kurtuluşu uğrunda şimdiye kadar Türklerle ilk savaş safında kanlarını akitmişlardır. Bundan böyle de hükümetimizin devamı ve mutluluğu için aynı şekilde davranışacaklardır. Osmanlı ve İslam topluluğundan ayrılmak hiç bir zaman düşünce ve hayallerinden geçmez. Dünyanın sonuna kadar bu topluluk içinde yaşamak kararındadırlar. Bundan ötürü, gerek adı geçen Şerif ve gerekse onun isteklerine hizmet edecek herhangi bir herifin, açıkladığımız kararın dışındaki çabalarını tam bir nefretle red ve kaderimizi hükümetimize bağladığımızı bütün insanlık dünyasına ilan ederiz. Gereken yerlere de duyurulmuştur.

Erzincan Müftüsü Osman Fevzi, Belediye Başkanı Ali Rıza, Ulemadan Şeyh Saffet, Şeyh Hacı Fevzi, Müftüzade Hakkı, Eşraftan Çapıkzade Münir, Hacimehmetbeyzade Sami, Ahmetpaşaçade Şemsi, Tüccardan Tavşanzade Recep, Hacışbezade Şükür, Arapzade Ahmet, Ruhzade Halis, Ahaliden Hacizade Veli, Keçel Aşireti Reisi Yusuf, Aşuranlı Aşireti Reisi Yusuf, Demanlı Aşireti Reisi Seyid Yusuf, Abbas Aşireti Reisi Seyid Ali, Berathı Aşireti Reisi Çiçek, Kelani Aşireti Reisi Hüseyin, Balabanlı Aşireti Reisi Paşabey”¹³

Maraş'ın İşgaline Karşı Protesto Telgraftı

Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal (Atatürk), Pülümür Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti İdaresi'ne 31 Ocak 1920'de bir telgraf çeker. Pülümür Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Maraş'taki olaylarla ilgili telgrafına istinaden bu telgrafın çekildiği anlaşılmaktadır. Pülümürlüler Maraş'a yardım etmek istemektedir. Aşiretleri organize eden kişi Çarek Aşireti lideri Şah Hüseyin Beyzade Mustafa'dır.¹⁴ Bu konuya ilgili olarak Mustafa Kemal, yardımın ya da destegin ne şekilde yönlendirilmesi gerekiği konusunda bilgi almaları için, mensup oldukları Heyeti Merkeziye'ye başvurmalarını tavsiye eder. Aynı şekilde Dersim Müdafaa-i

13 (Goloğlu, 1970: 85-90). Atıfta bulduğumuz bu kitapta, ilgili bilginin kaynağına/künyesine sağılıklı bir gönderme yapılmamıştır. Ancak verilen dipnotlardan hareketle ilgili bilgilerin ya 26 Şubat 1920 tarihli Meclis Zabıt Ceridesi'nden (oturum kaydından) ya da o dönemin resmi gazetesi olarak ifade edilebileceğimiz “Takvim-i Vekayi” gazetesinin 6 Mart 1920 tarihli sayısından elde edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Aşiret isimleri içinde “Berathı” olarak ifade edilen aşiret, Ferhat Aşireti olabilir. Nitelik o yörende Berathı adında bir aşiret bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra “Kelani” adında da bir aşiret yoktur (Kemali, 1932: 384-385). Rohat Alakom, bu ve benzeri telgrafların sahte olduğunu ve başkaları tarafından yazıldığını iddia etmektedir (1998: 100).

14 (Atatürk'ün Bütün Eserleri- Cilt 6, 2001: 251, 329; Bulut, 1997: 97) Hüseyin Bulut, ilgili bilgiyi ATASE Arşivi'ndeki şu belgeden temin etmiş: ATASE, Kls. 24, D. 1336/13-4, F. 3-46

Hukuk Cemiyeti'nden gelen destek yazısı üzerine 13 Şubat 1920'de Mustafa Kemal şu cevabı verir:

"Dersim Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne

C.13.2.1336

Mazlum Maraşlı kardeşlerimiz hakkında gösterilen hissiyata teşekkür ederiz. Civardan imdatlarına koşan Kuvayi Milliye'nin yardımlarıyla, Maraşlı dindarlarımız düşmanları kahredici hezimete uğratarak, mevcudiyetlerini kurtarmaya muvafık olmuşlardır, Efendim.

Heyeti Temsiliye Namına

Mustafa Kemal"¹⁵

SONUÇ YERİNE

Kurtuluş Savaşı sürecinde Erzincan ve çevresinde yaşayan aşiret liderlerinin, Osmanlı topraklarının yabancı devletlerce işgallerine, ayrılıkçı kuruluş ve zümrelerin eylem ve tasarruflarına tepki olarak muhtelif zamanlarda telgraflar çektiği anlaşılmaktadır. İzmir'in ve Maraş'ın işgalii, Damat Ferit Hükümeti'nin uygulamaları ve Paris Barış Konferans'ındaki alınan bazı kararlara karşı yürenin ileri gelenleri tepkilerini göstermişlerdir. Bu tepkilerin verilmesinde ve yörede örgütlenme konusunda Erzincan ve Pülümür'deki Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri'nin etkin bir rol üstlendiği anlaşılmaktadır. Erzincan ve Dersim'de o dönem yerleşik Balaban Aşireti liderlerinin isimleri de bu minvalde, yöredeki diğer Alevi aşiret liderleri ve eşraftan kimselerle birlikte çekilen telgraflarda yer almıştır. Şeyh Hasan, Abbas Uşağı, Keman, Arel, Lolan, Bal Uşağı, Keçili (Keçel), Çarek, Deman ve Kureyş gibi Erzincan ve Dersim'de bulunan aşiretlerin de bahsedilen süreçte, Anadolu'nun işgaline karşı ve ayrılıkçı girişimlere karlı tepki veren aşiretler içinde yer aldığı görülmektedir. Balabanlılar'ın hem Kurtuluş Savaşı öncesi hem de Kurtuluş Savaşı sırasında mücadelelere verdiği desteği gösteren birçok belgeyi daha önceki çalışmalarımızda yayınlamıştık (Özgül, 2005: 88-154; 185-224). Bu bakımdan, Anadolu'nun işgaline karşı ve diğer konularda gönderilen tepki telgraflarında Balaban Aşireti liderlerinin yer almaları şartlıktır. Ancak bazı telgraf suretlerindeki çelişkili bilgilerin varlığı ile bazı aşiret adlarının yörede saptanamamasının, akıllarda belli soru işaretleri bıraktığını da söylemeden geçemeyeceğiz.

TEŞEKKÜR

Çalışmalarında yararlandığı bazı telgrafların fotokopilerini göndererek kullanmamıza izin veren sayın Doç. Dr. Haluk Selvi başta olmak üzere bu makalenin hazırlanması sürecinde katkılarından dolayı Müslüm Gülsen, Taner Gülsen, Kahraman Özgül, Yrd. Doç. Dr. Haşim Şahin, Yrd. Doç. Dr. Aykan Erdemir, Müfit Yüksel'e, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi'ne ve TDV İSAM Kütüphanesi çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

¹⁵ Atatürk'ün Bütün Eserleri- Cilt 6, 2001: 251, 329

KAYNAKÇA

- ALAKOM, Rohat (1998): Şerif Paşa, İstanbul, Avesta Yayıni.
- AŞİRETLER RAPORU (1998): İstanbul, Kaynak Yayınları.
- ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal (1999): Nutuk-Söylev, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayıni.
- ATATÜRK'ÜN BÜTÜN ESERLERİ-CİLT 6 (2001): İstanbul, Kaynak Yayınları.
- BALABAN, Mehmet Ali, (1998): Balaban Aşireti Soy Seceresi, İstanbul.
- BULUT, Hüseyin (1997): Milli Mücadelede Erzincan, Erzincan, Erzincan Belediyesi Yayıni.
- ERİKAN, Celal (2008): Kurtuluş Savaşı Tarihi, haz. Rıdvan Akın, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayıni
- GOLOĞLU, Mahmut (1970): Üçüncü Meşrutiyet 1920, Ankara
- KEMALİ, Ali (1932): Erzincan Tarihi, Resimli Ay Matbaası
- KESKİN, Mevhibe Gül (2008): İradeyi Milliye Gazetesi, Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Yayıni.
- KISACIK, Raşit (2010): Mustafa Kemal'e İlk Suikast, İstanbul, Paraf Yayıni.
- NOEL, Edward William Charles (1999): Kürdistan 1919-Binbaşı Noel'in Günlüğü, çev. Bülent Birer, İstanbul, Avesta Yayıni.
- ÖZGÜL, Vatan (2005): Dimetoka'dan Erzican'a Bir Alevi Aşiret: Balabanlılar, İstanbul, Pan Yayıncılık.
- ÖZGÜL, Vatan (2009): Özel Arşiv, Kahraman Özgül ve Müslüman Gülşen'le Görüşmeler, Video Kaydı, 24-25 Ağustos 2009, Erzincan
- SABİS, Ali İhsan (1991): Harp Hatıralarım-Birinci Cihan Harbi, 4. Cilt, İstanbul, Nehir Yayıni.
- SASUNİ, Garo (1992): Kürt Ulusal Hareketler ve 15. Yüzyıldan Günümüze Ermeni Kürt İlişkileri, İstanbul, Med Yayıni.
- SELVİ, Haluk (2007): İşgal ve Protesto-İzmir'in İşgali İle İlgili Protesto Telgrafları (15 Mayıs 1919 – 30 Temmuz 1919), İstanbul, Değişim Yayınları.
- SELVİ, Haluk (2009): "Sivas Kongresi ve Damat Ferit Hükümeti'nin İstifası", <http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=209>, 15.08.2009
- ŞAHİN, Erdoğan (1987): Erzincan Tarihi, Erzincan, Erzincan Hayra Hizmet ve Dayanışma Vakfı Yayıni.
- YILDIZ, Hasan (2005): Fransız Belgeleriyle Sevr-Lozan-Musul Üçgeninde Kürdistan, İstanbul, Doz Yayıni.